

"تبیین نقش سازمانهای غیردولتی جوانان به عنوان حاملان اصلی سرمایه اجتماعی در توسعه اجتماعی"

لیلا آریان پور^۱

چکیده

این مقاله سعی دارد به تبیین چگونگی مشارکت اجتماعی در قالب سازمانهای غیردولتی با تأکید بر نقش جوانان در جهت افزایش سرمایه اجتماعی بنماید. در این مطالعه به طور کلی از ۲ روش تحقیق استفاده شده است؛ ۱- روش اسنادی، ۲- روش میدانی.

جامعه آماری این تحقیق ۸۲۰ سازمان غیردولتی فعال (در مناطق ۲۲ گانه) شهر تهران می باشد. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۲۶۰ سازمان غیردولتی برآورد شده که بر اساس نمونه گیری سهمیه ای (بر مبنای موضوع فعالیت) و با استفاده از پرسشنامه اطلاعات جمع آوری شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

این سازمانها در حوزههای بهداشت و تنظیم خانواده، امور مذهبی و خیریه، زنان، حفاظت از محیط زیست، کودکان، نوجوانان، علوم و تکنولوژی، امور فرهنگی و هنری، اشتغال فعالیت دارند.

نتایج بدست آمده از سازمانهای مورد مطالعه نشان می دهد که؛

- ساختار سازمانی سازمانهای غیردولتی در جلب مشارکت اجتماعی مؤثر می باشد.
- عملکرد سازمانهای غیردولتی نقش مؤثری در شفاف سازی و پاسخگویی دارد.
- اهداف و عملکرد سازمانهای غیردولتی نقش مؤثری در تقویت انسجام و یکپارچگی گروهی دارند.

در نهایت، عملکرد مؤثر سازمانهای غیردولتی در دستیابی به توسعه، می تواند موجب افزایش اعتماد و همبستگی اجتماعی شود، امری که احساس تعلق اجتماعی را در میان شهروندان گسترش می دهد و موجبات مشارکت مردمی و افزایش سرمایه اجتماعی در جامعه خواهد شد.

کلید واژه: سازمانهای غیردولتی، جوانان، مشارکت، سرمایه اجتماعی

۱۵۴ پژوهش نامه علوم اجتماعی، سال دوم، شماره سوم، پاییز ۱۳۸۷

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۸۸/۹/۱۵

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۸/۸/۹

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

مسأله توسعه مانند دیگر مسائل اجتماعی، امری کامل و جامع است که نیازمند مشارکت همه جانبه مردم در سیاستگذاری، برنامه ریزی، اجرا و ارزشیابی کلیه برنامه های توسعه ای می باشد که این امر از اصول مسلم مدیریتی محسوب شده و بر ساختاریافتگی و نظام مندی آن تأکید دارد، بنابراین تقویت نقش و جایگاه نهادهای مدنی نیز در این چارچوب اهمیت ویژه ای می یابد. در حال حاضر، سازمانهای غیر دولتی به عنوان نهادها و موسساتی کارآمد و مکمل بخش دولتی در تأمین اهداف توسعه جایگاه ویژه ای یافته اند. این سازمانها به عنوان بازیگران مهمی برای پر کردن شکافهای اجتماعی ناشی از ارائه خدمات اجتماعی دولتها هستند.

سازمانهای غیردولتی یکی از کارویژه هایشان ایجاد یک نظام اجتماعی است که مهمترین مشخصه این نظام اجتماعی، ایجاد یک رابطه متقابل برابر میان گروههای اجتماعی و نفی رابطه سلطه آمیز و نابرابر و گسترش روابط دموکراتیک میان نیروهای اجتماعی، سامان دادن یک نظم خودجوش، آزادی مبادله اطلاعات، گسترش فرهنگ داوطلبی و.. است به همین دلیل به سازمانهای غیردولتی به مثابه طلایه داران دموکراسی و الگوی جدید توسعه و مناسبات اجتماعی نگریسته می شود.

سرمایه اجتماعی از جمله مفاهیمی است که در چند دهه اخیر با چشم انداز خاصی مطرح شده است، بطوری که اندیشمندان متعددی از جمله کلمن، پوتنام، فوکویاما و... سرمایه اجتماعی را در رشد سرمایه انسانی مفید دانسته اند. اصطلاح سرمایه اجتماعی، مجموعه ای از منابع و ذخایر ارزشمند است که بصورت ذاتی و نهفته در روابط اجتماعی گروههای نخستین، ثانوی و در سازمان اجتماعی جامعه (نهادهای رسمی و غیر رسمی) وجود دارد.

این مطالعه به دنبال تبیین نقش سازمانهای غیردولتی جوانان به عنوان حاملان اصلی سرمایه اجتماعی در توسعه اجتماعی است. بدین منظور با بررسی تئوریهای مختلف جامعه شناسان، مبحث سرمایه اجتماعی به بیان نظری مسأله پرداخته شده است. با توجه به الگوی فرا نظری کلمن ارزشهای فرامادی و نیز سرمایه اجتماعی افراد بر مشارکت آنها در این سازمانها مؤثر فرض شده و با روش پیمایش فرضیات بررسی شده اند.

چارچوب نظری

مبحث سازمان‌های غیردولتی و سرمایه اجتماعی، به لحاظ جامعه‌شناختی در حوزه جامعه‌شناسی توسعه [۱] قابل تحقیق و ارزیابی است.

مبحث مربوط به سازمان‌های غیردولتی در جامعه‌شناسی توسعه، علی‌الخصوص در مباحث توسعه انسانی_اجتماعی و تقویت سرمایه‌های اجتماعی حائز اهمیت می‌باشد. بدین سان در ادبیات توسعه بویژه توسعه پایدار [۲] نقش محوری به سازمان‌های غیردولتی و مشارکتهای سازمان‌یافته مردمی اختصاص می‌یابد. میتوان در توجیه نقش نهادهای غیردولتی در توسعه اجتماعی، چنین استدلال کرد که سازمانهای غیردولتی می‌توانند به ارتقای شاخصهای اقتصادی، انسانی (سواد، امید به زندگی، سلامت و بهداشت) و اجتماعی (نسبت جمعیت شهرنشین، نرخ مشارکت، ضریب امنیت، ارتکاب جرایم، فساد و فحشاء و...) به مثابه شاخصهای سه گانه توسعه اجتماعی کمک کنند. توجه به سرمایه اجتماعی مباحث توسعه را از مدلهای صرف اقتصادی که معطوف به رشد اقتصادی و افزایش تولید ناخالص ملی هستند فراتر خواهد برد و آنرا به مؤلفه‌هایی چون نظام شبکه‌ها و ساختارهای اجتماعی و نیز ارزش و هنجارهای حاکم بر این شبکه‌ها و ساختارها نزدیک خواهد کرد و زمینه را برای نوعی بازنگری در تعریف توسعه فراهم خواهد نمود. در این مقاله سعی شده است به سبب عنوان و ماهیت موضوع که در عنوان مقاله درباره "نقش سازمان‌های غیردولتی به عنوان حاملان اصلی سرمایه در تقویت توسعه اجتماعی" می‌باشد به نظریه‌های مربوط به "سرمایه اجتماعی" و ارتباط آنها با سازمانهای غیردولتی پرداخته شود.

نظریه‌های مربوط به سرمایه اجتماعی

«اصطلاح سرمایه اجتماعی قبل از سال ۱۹۱۶، در مقاله ای توسط هانی فان از دانشگاه ویرجینیای غربی مطرح شد. اما، نخستین بار در اثر کلاسیک جین جاکوب: مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی (۱۹۶۱) به کار رفته است، (الوانی و شیروانی، ۱۳۸۳) که در آن او توضیح داده بود که شبکه‌های اجتماعی فشرده در محدوده‌های حومه قدیمی و مختلط شهری، صورتی از سرمایه اجتماعی را تشکیل می‌دهند و در ارتباط با حفظ نظافت، عدم وجود جرم و جنایت خیابانی و دیگر تصمیمات درمورد بهبود کیفیت زندگی، در مقایسه با عوامل نهادهای رسمی مانند نیروی حفاظتی پلیس و نیروهای انتظامی، مسئولیت بیشتری از خود نشان میدهند. سرمایه اجتماعی از سالهای ۱۹۹۰ برای نخستین بار از سوی جامعه‌شناسان فرانسوی و آمریکایی چون توکویل، بوردیو و کلمن در جامعه

تبیین نقش سازمانهای غیردولتی جوانان به عنوان حاملان اصلی.....۱۵۷

شناسی مطرح شد و نظریه پردازانی همچون جاکوب (۱۹۱۶)، کلمن (۱۹۶۶)، لوری (۱۹۷۷) و فوکویاما (۱۹۹۹) تعاریف متعددی از سرمایه اجتماعی ارائه کرده‌اند. لوری (۱۹۷۷) سرمایه اجتماعی را مجموعه منابعی می‌داند که در ذات روابط خانوادگی و در سازمان اجتماعی وجود دارد و برای رشد شناختی یا اجتماعی کودک و جوان سودمند است، این منابع برای افراد مختلف متفاوت است و می‌تواند مزیت مهمی برای کودکان و نوجوانان، در رشد سرمایه انسانی‌شان باشد (کلمن، ۱۳۷۷، ص ۴۵۹).

به طور کلی از سرمایه اجتماعی تعاریف مختلفی ارائه گردیده است. سرمایه اجتماعی؛ مجموعه هنجارهای موجود در سیستم اجتماعی است که موجب ارتقای سطح همکاری اعضای آن جامعه گردیده و موجب پایین آمدن سطح هزینه‌های تبادلات و ارتباطات می‌گردد، براساس این تعریف، مفاهیمی نظیر جامعه مدنی و نهادهای اجتماعی نیز دارای ارتباط مفهومی نزدیک با سرمایه اجتماعی می‌گردند (فوکویاما، ۱۳۷۹).

بانک جهانی نیز سرمایه اجتماعی را پدیده‌ای می‌داند که حاصل تاثیر نهادهای اجتماعی، روابط انسانی و هنجارها بر روی کمیت و کیفیت تعاملات اجتماعی است و تجارب این سازمان نشان داده است که این پدیده تاثیر قابل توجهی بر اقتصاد و توسعه کشورهای مختلف دارد. «سرمایه اجتماعی برخلاف سایر سرمایه‌ها به صورت فیزیکی وجود ندارد بلکه حاصل تعاملات و هنجارهای گروهی و اجتماعی بوده و از طرف دیگر افزایش آن می‌تواند موجب پایین آمدن جدی سطح هزینه‌های اداره جامعه و نیز هزینه‌های عملیاتی سازمانها گردد» (Word Bank 1999). سرمایه اجتماعی دو وجه یا دو نوع دارد: سرمایه اجتماعی درون گروهی (مثل خانواده) و سرمایه اجتماعی برون گروهی. سرمایه اجتماعی درون گروهی دارای مشخصه‌های اعتماد، همکاری، همدلی و احساس مسئولیت است و سطوح مختلفی دارد.

۱. سطح فردی یا خرد (مثل همکاری و رابطه دوستانه افراد با یکدیگر).

۲. سطح گروهی یا میانه (مثل همکاری خود جوش هیات‌های عزاداری).

۳. سطح اجتماعی یا کلان (مثل عملکرد نهادهای دموکراتیک).

سرمایه اجتماعی درون گروهی دارای فواید و نتایج مثبتی است که از این قرار است:

۱. کنترل اجتماعی آسانتر می‌شود، زیرا گروه در درون خود کنترل غیرمستقیم را اعمال می‌کند.

۲. حمایت خانوادگی و خویشی قوی ایجاد می‌کند.

۳. شبکه‌های فراخانوادگی برقرار می‌شود.

۴. ایجاد فرهنگ مدنی غنی یعنی روابط و تعامل اجتماعی غنی، به طوری که شخص خود را نسبت به بهبود شرایط جامعه مسئول می‌داند (ایمانی جاجرمی، ۱۳۸۰)

سرچشمه بحث‌های کلاسیک سرمایه‌اجتماعی

اولین بحث سرمایه‌اجتماعی در کارهای جامعه‌شناسان کلاسیک، درونی کردن ارزشها می‌باشد که ایده‌هایی را از دورکیم و وبر با خود دارد (protest et al, 1998) وبر از یک نظم اخلاقی که در رفتار اقتصادی متقابل وجود دارد یاد می‌کند، که تحت تاثیر الزامات ارزشی است و در طی فرایند جامعه‌پذیری آموخته می‌شود. دومین سرچشمه بحث سرمایه‌اجتماعی در کارهای کلاسیک‌ها به کارهای زیمل بر می‌گردد، در آنجا یک گروه بر پویاییهای پیوستگی گروهی تاکید می‌کند. ایده‌ای که بوسیله نظریه پردازان مبادله دنبال شده. سومین منبع سرمایه‌اجتماعی در کار کلاسیک‌ها توسط مارکس و در تحلیلی که در مورد آگاهی طبقاتی پیدا کردن پرولتاریا و تبدیل شدن آنها به یک طبقه برای خود، انجام داده شده است. انسجام به عنوان یک منبع سرمایه‌اجتماعی از درونی کردن ارزشهای ناشی از اجتماعی شدن یا مبادلات متقابل ناشی نشده، بلکه در واکنش موقعیتی نشان دادن یک طبقه از مردم ناشی می‌شود (ماجدی، ۱۳۸۳).

کاربردهای معاصر سرمایه‌اجتماعی

سرمایه‌اجتماعی با نظریه‌های بوردیو، کلمن و پوتنام تکامل پیدا کرد.

سرمایه‌اجتماعی از دیدگاه بوردیو:

بوردیو سه نوع سرمایه را شناسایی نمود؛ این اشکال سرمایه عبارتند از شکل اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی. شکل اقتصادی سرمایه بلافاصله قابل تبدیل به پول است مانند دارایی‌های منقول و ثابت یک سازمان، سرمایه فرهنگی نوع دیگر سرمایه است که در یک سازمان وجود دارد مانند تحصیلات عالی اعضای سازمان که این نوع سرمایه نیز در برخی موارد و تحت شرایطی قابل تبدیل به سرمایه اقتصادی است و سرانجام شکل دیگر سرمایه، سرمایه اجتماعی است که به ارتباطات و مشارکت اعضای یک سازمان توجه دارد و می‌تواند به عنوان ابزاری برای رسیدن به سرمایه‌های اقتصادی باشد (Winter, 2000)

در واقع بوردیو اولین تعریف در مورد سرمایه اجتماعی را در سال ۱۹۷۳ و با این مضمون ارائه می‌کند: سرمایه موجود در روابط اجتماعی که می‌تواند در صورت لزوم حمایت‌های مفید را

تبیین نقش سازمانهای غیردولتی جوانان به عنوان حاملان اصلی.....۱۵۹

فراهم کند، یک سرمایه ناشی از محترم بودن و شرافتمند بودن که غالباً اگر فرد بخواهد که در موقعیت‌های از نظر اجتماعی مهم مشتری جذب کند، وجودش ضروری است. برای فهم تفکر بوردیو در مورد سرمایه اجتماعی باید به این موضوع توجه کنیم که اصلی ترین مساله او فهم سلسله مراتب اجتماعی است. او با مجموعه ای از ایده‌ها سر و کار داشت که عمیقاً تحت تاثیر جامعه شناسی مارکسیستی بود و بر این اعتقاد بود که سرمایه اقتصادی ریشه تمامی انواع دیگر سرمایه است (Bourdieu, Cited in Field, 2003)

جیمز کلمن:

به نظر جیمز کلمن سرمایه اجتماعی مانند دیگر اشکال سرمایه مولد است و امکان دستیابی به هدفهای معینی را که در نبود آن دست یافتنی است، فراهم میسازد. «سرمایه اجتماعی، مانند سرمایه فیزیکی و سرمایه انسانی کاملاً تعویض پذیر نیست. اما نسبت به فعالیتهای بخصوصی تعویض پذیر است. شکل معینی از سرمایه اجتماعی که در تسهیل کنشهای معینی ارزشمند است ممکن است برای کنشهای دیگر بی فایده یا حتی زیانمند باشد. سرمایه اجتماعی نه در افراد و نه در ابزار فیزیکی تولید قرار دارد» (کلمن؛ ۱۳۷۷، ص ۴۶۲).

به اعتقاد کلمن؛ «سرمایه اجتماعی عبارتست از: روابط، هنجارها و شبکه‌هایی که فرد در آنها عضویت دارد، همچون منبعی برای غنی سازی کنشهای فردی و جمعی عمل می کند. این کنشها می تواند در حوزه های مختلف، سطح عملکرد آن حوزه را افزایش دهد. سرمایه اجتماعی را به سادگی می توان به عنوان وجود مجموعه معینی از هنجارها یا ارزشهای غیررسمی تعریف کرد که اعضای گروهی که همکاری و تعاون میانشان مجاز است، در آن سهم هستند. مشارکت در ارزشها و هنجارها به خودی خود باعث تولید سرمایه اجتماعی نمی گردد، چرا که این ارزشها ممکن است ارزشهای منفی باشد. هنجارهایی که سرمایه اجتماعی تولید می کنند اساساً باید شامل سجایایی از قبیل صداقت، ادای تعهدات و ارتباطات دوجانبه باشد» (کلمن، ۱۳۷۷، ص ۴۵۲).

کلمن سازمان اجتماعی را پدید آورنده سرمایه اجتماعی می داند. به زعم او سرمایه اجتماعی شیئی واحد نیست بلکه انواع چیزهای گوناگونی است که دو ویژگی مشترک دارند. یک؛ شامل جنبه ای از یک ساخت اجتماعی هستند و دو؛ کنشهای معین افرادی را که در درون ساختار هستند تسهیل می کنند. سرمایه اجتماعی سبب میشوند تا هزینه های دستیابی به هدفهای معین کاهش یابد. هدفهایی که در نبود سرمایه اجتماعی دستیابی به آنها تنها با صرف هزینه های زیاد امکان پذیر می

گشت. به اینگونه کلمن بر سودمندی سرمایه اجتماعی تأکید می‌ورزد؛ منبعی برای همکاری، روابط دو جانبه و توسعه اجتماعی.

«به طور کلی سرمایه اجتماعی منابعی در دسترس هستند نظیر اطلاعات، اندیشه‌ها، راهنماییها، فرصتهای کسب و کار، سرمایه‌های مالی، قدرت و نفوذ، پشتیبانی احساسی، خیرخواهی، اعتماد و همکاری. کلمه اجتماعی در عنوان سرمایه اجتماعی، دلالت می‌کند که این منابع، خود داراییهای شخصی محسوب نمی‌شوند، هیچ فردی به تنهایی مالک آنها نیست. این منابع در دل شبکه‌های روابط قرار گرفته‌اند. اگر شما سرمایه‌های انسانی را از آنچه که شما می‌دانید فرض کنید (مجموع دانش، مهارت و تجارت شما)، پس دسترسی به سرمایه اجتماعی به کسانی که شما می‌شناسید بستگی دارد، یعنی اندازه، کیفیت و گوناگونی شبکه‌های کسب و کار و شبکه‌های ارتباطی شخصی شما در آن موثر است. اما فراتر از آن، سرمایه اجتماعی به کسانی که شما نمی‌شناسید نیز بستگی دارد، البته اگر شما به طور غیرمستقیم به وسیله شبکه‌هایتان با آنها در ارتباط باشید. واژه سرمایه دلالت می‌کند که سرمایه اجتماعی همانند سرمایه انسانی یا سرمایه اقتصادی ماهیتی زاینده و مولد دارد، یعنی ما را قادر می‌سازد ارزش ایجاد کنیم، کارها را انجام دهیم، به اهدافمان دست یابیم، ماموریت‌هایمان را در زندگی به اتمام رسانیم و به سهم خویش به دنیایی یاری رسانیم که در آن زندگی می‌کنیم. وقتی می‌گوییم سرمایه‌های اجتماعی زاینده و مولد هستند، منظور این است که هیچ کس بدون آن موفق نیست و حتی زنده نمی‌ماند.» (کلمن، ۱۳۷۷، ص ۴۵۶).

رابرت پاتنام

از نظر رابرت پاتنام -یکی از معروفترین نظریه پردازان این بحث- سرمایه اجتماعی عبارتست از: «ویژگیهای سازمان اجتماعی مانند شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد که هماهنگی و همکاری را برای نفع متقابل تسهیل میکند» (پاتنام، ۱۹۹۵) او نیز چون کلمن بر سودمندی و کارکرد مثبت سرمایه اجتماعی تأکید می‌کند.

از نظر پاتنام شبکه‌های مشارکت مدنی یکی از اشکال ضروری سرمایه اجتماعی‌اند. «هرچه این شبکه‌ها در جامعه‌ای متراکم‌تر باشند احتمال بیشتری وجود دارد که شهروندان بتوانند در جهت منافع متقابل همکاری کنند» (پاتنام، ۱۹۹۵). شبکه‌های افقی انبوه اما جدا از هم تقویت همکاری درون هر گروهی را سبب می‌شوند. آنها با دور زدن شکافهای طبقاتی، همکاری گسترده‌تری را پدید می‌آورند.

«از نظر پانام هر چه ساختار سازمانی افقی تر باشد موفقیت نهادی آن در اجتماع بیشتر است. پانام میان عضویت در گروههای دارای نظم افقی مانند باشگاههای ورزشی، انجمنهای کمک متقابل، تعاونیها، انجمنهای فرهنگی و اتحادیههای داوطلبانه و حکومت خوب ارتباط مثبتی متصور می شود. او شبکه عمودی یا سلسله مراتب را فاقد توان برقراری اعتماد و همکاری اجتماعی می داند. دو عامل اساسی این قضیه، یکی غیر موثق بودن جریان اطلاعات در شبکه عمودی نسبت به شبکه افقی (به سبب اینکه اطلاعات صحیح اجازه بهره کشی و استعمار را نمی دهد) است و دوم اینکه هنجارهای معامله متقابل و مجازاتهای مربوط به تخلف از آن که مانع فرصت طلبی می شوند، در شبکههای عمودی برای مقامات عالی کمتر وضع شده و کمتر اجرا می شوند. او این سودمندیها را برای شبکههای مشارکت مدنی برمی شمارد: افزایش هزینههای بالقوه عهدشکنی در معاملات، تقویت هنجارهای قوی معامله متقابل تسهیل ارتباطات و بهبود جریان اطلاعات در مورد قابل اعتماد بودن افراد و ارائه چارچوبی فرهنگی برای همکاری.

پانام، اعتماد اجتماعی را ناشی از دو منبع مرتبط یعنی هنجارهای معامله متقابل و شبکههای مشارکت مدنی می داند، اعتماد، همکاری را تسهیل می کند و هرچه سطح اعتماد در جامعه ای بالاتر باشد، احتمال همکاری هم بیشتر خواهد بود. همکاری نیز اعتماد را ایجاد می کند. به این ترتیب هرچه سرمایه اجتماعی بیشتر استفاده شود به جای استهلاک و کاهش (مانند آنچه که در مورد سرمایه فیزیکی اتفاق می افتد) بیشتر افزایش خواهد یافت. از نظر پانام هر چه تعامل میان افراد بیشتر باشد، آنها اطلاعات بیشتر درباره یکدیگر بدست آورده و انگیزههای بیشتری برای اعتماد پیدا می کنند.» (ایمانی جاجرمی، ۱۳۸۱، ص ۴۸).

جمع بندی دیدگاههای بوردیو، کلمن و پوتنام از سرمایه اجتماعی بر اساس هدف و سطح تحلیل: هر سه نظریه پرداز با این نکته موافقتند که سرمایه اجتماعی نمی تواند در خارج از زمینه اجتماعی وسیعتر جامعه وجود داشته باشد، بوردیو بر روی طبقه و تقسیم طبقاتی یا حوزههای اجتماعی وسیعتر، کلمن بر دامنه ای از موضوعات یعنی از خانوادهها تا سازمانهای رسمی و پوتنام بر روی مناطق وسیع تأکید می کند (Wall et al, 1998) در مورد دیگری که این سه فرد قابل مقایسه می باشند، نقش مثبت و کارکردی است که سرمایه اجتماعی می تواند داشته باشد و نتایجی که از وجود آن برای افراد و گروهها حاصل می شود، منتهی بوردیو و کلمن هر دو بر افزایش پیدا کردن پایگاه اجتماعی افراد و موقعیت اقتصادی آنها تأکید می کنند در حالیکه پوتنام بر تأثیرات

سرمایه اجتماعی بر افراد تمرکز نکرده بلکه او توجه مستقیمش را به مقیاس منطقه ای معطوف کرده، جاییکه سرمایه اجتماعی بوجود آمدن نهادهای دموکراتیک سرعت می بخشد. یکی دیگر از موضوعاتی که این سه فرد بر آن تأکید دارند، رسیدن به اهداف جامعه می باشد. از نظر بوردیو هدف مربوط به خرده گروهها یا افراد (رسیدن به سرمایه اقتصادی) بوده، کلمن هدف را افزایش سرمایه انسانی برای افراد و در نتیجه آن موفقیت اقتصادی و اجتماعی آنها می داند، در حالیکه هدف در سرمایه اجتماعی برای پوتنام تأسیس نهادهای دموکراتیک و رسیدن به دموکراسی و توسعه اقتصادی است.

فرانسیس فوکویاما

فرانسیس فوکویاما نظریه پرداز دیگر این حوزه در تعریف این مفهوم بیشتر بر هنجارها و ارزشهای غیررسمی تکیه کرده و آنرا اینگونه تعریف می کند: «سرمایه اجتماعی رابه سادگی میتوان به عنوان وجود مجموعه معینی از هنجارها یا ارزشهای غیر رسمی تعریف کرد که اعضای گروهی که همکاری و تعاون میانشان مجاز است در آن سهیم هستند. این هنجارها در سیستم اجتماعی موجب ارتقای سطح همکاری اعضای جامعه و کاهش سطح هزینه های تبادلات و ارتباطات می گردد. هنجارهایی که تولید سرمایه می کنند اساساً باید شامل سجایایی از قبیل صداقت، ادای تعهدات، و ارتباطات دو جانبه باشند.» (فوکویاما، ۱۳۷۹، ص ۱۰) بر اساس این تعریف، مفاهیمی نظیر جامعه مدنی و نهادهای اجتماعی نیز دارای ارتباط مفهومی نزدیک با سرمایه اجتماعی می گردند.

به این ترتیب در دیدگاه این سه جامعه شناس آمریکایی، سرمایه اجتماعی موجب می شود تا همکاری و تعامل میان اعضای گروههای اجتماعی به سهولت انجام گیرد.

کارکرد سرمایه اجتماعی برای جامعه

مطابق نظریات مطرح شده، سرمایه اجتماعی عنصری مطلوب برای انجام همکاریهای درون گروهی است و هر چه میزان آن بالاتر باشد، دستیابی گروه به اهداف خود با هزینه کمتری انجام می گیرد. اگر در گروهی به سبب نبود ویژگیهایی مانند اعتماد و مشارکت، سرمایه اجتماعی به اندازه کافی فراهم نباشد، هزینه های همکاری افزایش خواهد یافت و تحقق عملکرد بستگی به برقراری نظامهای نظارتی و کنترل بر هزینه خواهد داشت. در مقابل، وجود سرمایه اجتماعی به میزان کافی و مناسب سبب برقراری انسجام و اعتماد متقابل شده و هزینه های تعاملات و همکاریهای گروهی کاهش یافته و در نتیجه عملکرد گروه بهبود می یابد. پس: هر چه سرمایه

تبیین نقش سازمانهای غیردولتی جوانان به عنوان حاملان اصلی.....۱۶۳

اجتماعی در گروه بیشتر، هزینه همکاری و تعامل کمتر، و در نتیجه عملکرد و دستیابی به اهداف بیشتر و هر چه سرمایه اجتماعی در گروه کمتر، هزینه همکاری و تعامل بیشتر و دستیابی به اهداف کمتر.

تفاوت سرمایه اجتماعی با دیگر سرمایه ها مانند سرمایه مادی و سرمایه فیزیکی اینست که این شکل از سرمایه حاصل روابط و تعاملات اجتماعی مبتنی بر اعتماد و مشارکت اعضای گروههای اجتماعی است و به شکل عینی و فیزیکی وجود ندارد. تفاوت دیگر از نظر کلمن اینست که؛ سرمایه اجتماعی هر چه بیشتر مصرف شود، افزایش خواهد یافت و در صورت عدم مصرف رو به کاهش و نابودی خواهد گذارد.

آیا سازمانهای غیردولتی مولد سرمایه اجتماعی هستند؟

فرضیه اصلی ادبیات توسعه اجتماعی آنست که؛ «سازمانهای غیردولتی (NGOs) به مثابه حاملان اصلی سرمایه اجتماعی، بالقوه می توانند ظرفیت چشمگیری برای ارتقاء سطح توسعه اجتماعی از خود بروز دهند» (ایمانی جاجرمی، ۱۳۸۱، ص ۴۸).

تنوع فعالیتهای سازمانهای غیردولتی بسیار زیاد است. آنها در اموری مانند فعالیتهای امدادی، رفاهی، مذهبی و خیریه ای، خدماتی، مبارزه با خشونت، دفاع از حقوق بشر، توسعه، علم و تکنولوژی، هنر، حرفه ها، مطبوعات، زنان، جوانان، پناهندگان و مهاجران، سالخوردگان و محرومین در جنبش و تلاش هستند. در کنار این برداشت می توان هیأتهای محلی را (CBOs) را نیز در زمره سازمانهای غیردولتی تلقی کرد.

«وفه و فوش دو معیار وضعیت عضویت و نحوه تعیین اهداف را به عنوان ملاکهای اصلی تمییز سازمانها از نظر تولید سرمایه اجتماعی طرح کرده اند. پس اگر تشکلهای غیردولتی، سازمانهایی باشند که «عضویت» در آنها داوطلبانه و اختیاری باشد، این ویژگی آنها را از نهادها و گروههایی که عضویت در آنها اکتسابی و بر اساس خون و نسب صورت می گیرد، مجزا می کند. البته ملاک عضویت به تنهایی برای آنکه یک تشکل غیردولتی مولد سرمایه اجتماعی باشد کافی نیست، زیرا سازمانهایی هستند مانند ادارات دولتی و شرکتهای که فرد بنا به اختیار و میل خود عضوی از آنها تلقی می گردد. این گونه سازمانها ویژگیهایی مانند روابط سلسله مراتبی، اهداف مشخص و رسمی و پرداخت دستمزد معین و معمولاً منظم به اعضا دارند. این ویژگیها سبب می شود که کنشها و تعاملات صورت گرفته در این سازمانها شکلی رسمی و تا اندازه ای اجباری به خود بگیرد. همچنین

اکثریت اعضای این سازمانها در تعیین اهداف سازمان نقشی ندارند و آنها موظف به دنباله روی از اهدافی هستند که از پیش تعیین شده و معمولاً شکل رسمی و قانونی دارد. بنابراین یکی دیگر از ویژگیهای مولد سرمایه اجتماعی سازمانهای غیردولتی اینست که تعیین اهداف سازمان در آنها بر اساس تعامل و اشتراک فکر در میان اعضای که روابط افقی با یکدیگر دارند صورت می گیرد.» (ایمانی جاجرمی، ۱۳۸۱، ص ۴۸).

به طور خلاصه هنگامی می توان سازمانهای غیردولتی را مولد سرمایه اجتماعی دانست که از ویژگیهای زیر برخوردار باشند:

الف- عضویت در آنها داوطلبانه و اختیاری باشد.

ب- تعیین اهداف در آنها بر اساس مشورت و همفکری میان اعضاء صورت گیرد.

پ- اعضای آنها روابط افقی و مبتنی بر برابری حقوق با یکدیگر داشته باشند.

ت- آنها کمترین وابستگی را به نهادهای صاحب و اعمال کننده قدرت سیاسی در جامعه یعنی دولت داشته باشند.

ث- آنها برای کسب سود و منفعت فعالیت نمی کنند، بلکه اهدافی غیرانتفاعی مانند کمک به فقرا، آموزش، توجه به محیط زیست و ایجاد ائتلاف میان گروههای کوچک مردم دارند.

ج- آنها میان دولت و مردم در شکل توسعه ای یا میان حامیان و گروههای هدف در شکل سنتی به عنوان یک میانجی یا واسطه عمل میکنند.

به این ترتیب آن دسته از سازمانهای غیردولتی که فاقد ویژگیهای فوق باشند، فاقد توانایی تولید سرمایه محسوب می شوند. این عناصر در گروهی پدیدار شده و قوام می یابند که روابط میان اعضاء به شکلی افقی باشد. سازمانی مبتنی بر تعاملات رسمی که نیاز به کنترل و نظارت بر رفتار اعضاء دارد و هزینه های قابل توجهی صرف این کار می کند یا سازمانی که در آن اعضاء نقشی در تعیین اهداف و شرکت در فرآیندهای تصمیم گیری نداشته و روابط عمودی میان اعضاء برقرار باشد، هر دو نشانگر گروهی هستند که موجودی سرمایه اجتماعی پایینی دارند، سرمایه اجتماعی عاملی است که موجب کاهش هزینه های تعاملات جمعی و تسهیل همکاری می گردد. این موضوعی است که باید مورد توجه تمامی سازمانهایی باشد که برای پیشبرد امر توسعه فعالیت می کنند. ایجاد سرمایه اجتماعی و کاهش هزینه های عمل جمعی و جلب مشارکت مردم صرفاً از طریق متشکل کردن مردم صورت نمی پذیرد. به عبارت دیگر ویژگی ممیز و مثبت سازمانهای غیردولتی که می توانند

تبیین نقش سازمانهای غیردولتی جوانان به عنوان حاملان اصلی.....۱۶۵

در تحقق توسعه نقش داشته باشند عضویت داوطلبانه مشارکت جوانه مبتنی بر اصل شهروندی است. مهمترین ویژگیهای سازمانهای غیردولتی عواملی چون؛ داوطلبانه بودن و تعامل اعضا برای تعیین اهداف است و از مهمترین عناصر مولد سرمایه اجتماعی در سازمانهای مدنی هستند.

۲. سازمان های غیردولتی در ایران:

سازمان غیردولتی؛ "سازمانی است با شخصیت حقوقی مستقل، غیردولتی و غیرانتفاعی که برای انجام فعالیت داوطلبانه با گرایشهای غیرسیاسی، براساس قانونمندی و اساسنامه مدون و رعایت چارچوب قوانین موضوعه کشور و مفاد آیین نامه های اجرایی آن فعالیت می نمایند." سازمان غیردولتی که در زبان انگلیسی به آن [۳]NGO می گویند؛ سازمانی است که توسط تعدادی از افراد به صورت خودجوش و داوطلبانه به منظور بهبود و توسعه زندگی اجتماعی مردم شکل می گیرد.

از ویژگیهای بارز سازمانهای غیردولتی

شفاف سازی و پاسخگویی [۴]: شفافیت یعنی ایجاد ساختارهای بلورین برای تبیین کارکردها و روابط. در واقع برون داد فعالیت های سازمان انعکاس وقایع، اقدامات و بیلان کاری سازمان به اعضا و جامعه می باشد. شفافیت؛ ویژگی است که فرآیند تداوم کار را در سازمان توأم با امنیت خاطر برای سازمان و اعتماد مستمر برای مخاطبین و داوطلبین ایجاد می کند. شفافیت در سه حوزه اصلی فعالیت هر سازمان الزامی است که عرصه نخست آن ساختار تشکیلاتی و دومین نحوه فعالیت و آخرین بیلان مالی است.

یکپارچگی گروهی [۵]: آمیختگی کنش های متقابل پیوسته (همکاری) و کنش های متقابل گسسته اعضای گروه کوششی است برای رفع اختلاف اشخاص یا عاملان آن کنش ها که منجر به یکپارچگی گروهی می شود. انسجام و یکپارچگی گروهی از آن جهت که تعادلی میان اجزای مختلف گروه پدید می آورد، زاینده نظم نسبتاً پایداری است که اصطلاحاً سازمان [۶] نامیده می شود. سازمان جهت دستیابی به پایداری مستلزم کاهش ستیزه گروهی به حداقل است. (آگ برن و نیم کف، ۱۳۸۰، ص ۱۵۶).

روش تحقیق

در این مطالعه به طور کلی از ۲ روش تحقیق استفاده شده است؛ روش اسنادی و روش میدانی. از کتب، مقالات، پایان نامه ها، مجموعه قوانین و آیین نامه ها در روش اسنادی یا کتابخانه ای استفاده

شده است و طی آن مطالب مربوط به سازمان‌های غیردولتی، مطالب تئوریک و سابقه تاریخی گردآوری شده‌اند. از مجموع نظریات و مطالعات، متغیرها استخراج و فرضیات تحقیق تدوین یافته‌اند که نهایتاً منجر به تنظیم پرسشنامه و ورود به حوزه میدانی تحقیق شده است.

در بعد میدانی تحقیق از روش پیمایش اجتماعی به عنوان شیوه‌ای که به کشف و شناسایی ویژگیها، فراوانی‌ها و توزیع این ویژگیها و نیز چگونگی روابط متقابل بین متغیرها در یک جامعه نظر دارد، استفاده گردیده است. از آنجا که در پیمایش، پرسشنامه مطلوب‌ترین و مرسوم‌ترین راه تهیه این ویژگیها است، از این تکنیک رایج پیمایشی استفاده شده است. پس از تهیه پرسشنامه، آزمون مقدماتی بررسی روایی و اعتبار گویه‌ها و طیف‌های مورد استفاده از طریق آلفای کرونباخ، مبادرت به تصحیح و نهایتاً تکمیل پرسشنامه شده است. با استفاده از آلفای کرونباخ روایی پرسشنامه در تحقیق برابر با $0/79$ درصد بوده است و نشانگر اینست که پرسشنامه مذکور دارای روایی بالا بوده است.

پس از آماده سازی مجدد و تکمیل پرسشنامه‌ها در حوزه میدانی و انتقال داده‌ها به کامپیوتر از طریق نرم افزار SPSS13 به پردازش داده‌ها اقدام گردیده و نهایتاً به آزمون و تحلیل فرضیات تحقیق پرداخته شده است.

جامعه آماری، تعیین حجم نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری این تحقیق ۸۲۰ سازمان غیردولتی فعال (در مناطق ۲۲ گانه) شهر تهران می باشند. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۲۶۰ سازمان غیردولتی برآورد شده که بر اساس نمونه‌گیری سهمیه‌ای (بر مبنای موضوع فعالیت) و با استفاده از پرسشنامه اطلاعات جمع آوری شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

(واحد نمونه‌گیری سازمان‌های غیردولتی شهر تهران و واحد تحقیق نیز اعضای سازمان‌های مذکور می‌باشند.)

این سازمان‌ها در حوزه‌های بهداشت و تنظیم خانواده، امور مذهبی و خیریه، زنان، حفاظت از محیط زیست، کودکان، نوجوانان، علوم و تکنولوژی، امور فرهنگی و هنری، اشتغال فعالیت دارند.

روش نمونه‌گیری؛ در مطالعه حاضر به منظور انتخاب نمونه‌های تحقیق بر اساس نمونه‌گیری سهمیه‌ای عمل شده است. در مرحله اول بر اساس موضوع فعالیت و تقسیم‌بندی موضوعی سهم هر یک از واحدهای نمونه از کل جامعه آماری تعیین شد.

یافته های تحقیق

الف. توصیف سازمان های غیردولتی:

در این بخش ویژگیهای فردی پاسخگویان بر حسب جنس، تحصیلات، وضعیت اشتغال، میزان درآمد ماهیانه، علت عضویت، زمان متوسط حضور در NGO، همچنین تاریخ شروع فعالیت و نحوه آشنایی با سازمان مورد بررسی واقع شده‌اند.

۱. پاسخگویان بر حسب متغیر اسمی در ۲ طبقه مرد و زن جایگزین شده‌اند. طبقه مردان از بیشترین فراوانی برخوردار است. بنابراین می‌توان گفت که مردان ۵۵/۲ درصد و زنان ۴۴/۸ درصد حجم نمونه را تشکیل می‌دهند.

۲. بر مبنای تقسیم‌بندی شاغلان در ۵ طبقه، ملاحظه می‌شود که گروه شاغلین از بیشترین فراوانی (۸۱/۳ درصد) برخوردارند و کمترین نسبت نیز به افراد بیکار و افراد خانه‌دار (هر کدام ۲/۰ درصد) اختصاص دارد.

۳. در تقسیم بندی پاسخگویان بر حسب تحصیلات، پاسخگویان در چهار گروه طبقه‌بندی شده‌اند. افراد فوق دیپلم و لیسانس با ۴۳/۸ درصد بیشترین فراوانی و افراد بی‌سواد با ۲/۳ درصد کمترین نسبت فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند.

۴. در تقسیم بندی پاسخگویان بر حسب درآمد ماهیانه، پاسخگویان به چهار گروه درآمدی تقسیم شده‌اند که افراد دارای درآمد ۱۰۱-۲۰۰ هزار تومان با ۲۶/۹ درصد بیشترین درصد را به خود اختصاص داده‌اند. و افراد دارای درآمد زیر ۱۰۰ هزار تومان با اختصاص ۱۴/۶ نسبت فراوانیها به خود، کمترین درصد می‌باشند. میتوان تصور کرد که افراد داوطلب در سازمانهای غیردولتی بیشتر از قشر متوسط جامعه میباشند.

۵. در توزیع فراوانی سازمان‌های مورد مطالعه بر حسب تاریخ شروع به فعالیت، ۷۷/۳ سازمانهای مورد مطالعه فعالیت خود را از سال ۱۳۷۶ شروع نموده‌اند در زمانی که گرایش جدید و گسترده‌ای برای تشکیل سازمانهای غیردولتی در زمینه‌های مختلف آغاز شده بود. نقطه عطف این اقبال را باید در طرح شعار جامعه مدنی از جانب رئیس جمهوری منتخب (محمد خاتمی) ارزیابی کرد که بر فعالیت شوراهای محلی و جلب مشارکت‌های مردمی و تمرکز بر فعالیت سازمانهای غیردولتی تأکید داشتند.

۱۶۸ پژوهش نامه علوم اجتماعی، سال دوم، شماره سوم، پاییز ۱۳۸۷

۶. در توزیع پاسخگویان بر حسب علت عضویت در NGO، ۲۹/۲ درصد پاسخگویان علت عضویت خود را در NGO، نیاز به پشتوانه اجتماعی، ۱۴/۲ درصد به عنوان موسس و مسئول موسسه، ۱۳/۱ درصد، خدمات رسانی، ۱۲/۷ درصد همکاری و ۱۰ درصد علاقه شخصی عنوان نموده اند.

۷. در توزیع پاسخگویان بر حسب متوسط زمانی که در طول هفته به فعالیت در NGO اختصاص می دهند، ۴۰/۸ درصد پاسخگویان میزان حضور خود را ۱۷ ساعت (به بالا) در طول هفته عنوان نموده اند. ۲۹/۶ درصد، ۶-۲ ساعت در هفته و ۷/۳ درصد پاسخگویان ۱۶-۱۱ ساعت از وقت خود را در طول هفته و فعالیت در سازمان غیردولتی مربوط به خود اختصاص می دهند.

۸. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نحوه آشنایی با NGO. ۴۲/۳ درصد پاسخگویان نحوه آشنایی خود را با سازمان غیردولتی مربوط، از طریق مطالعه و جستجوی شخصی عنوان نموده اند، ۲۹/۲ درصد از طریق دوستان و آشنایان، ۱۱/۹ درصد از طریق اطلاع رسانی خود NGO، و ۵/۴ درصد از طریق مطبوعات و رسانه های ارتباطی بوده است.

آزمون فرضیه ها

فرضیه اول: بین ساختار سازمانی و جلب مشارکت شهروندان رابطه معناداری وجود دارد.

Chi-Square test

Asymp. Sing.	df	value	
۰/۰۰۰	۴	۹۵/۷۲	Pearson Chi-Square

آزمون فرضیه رابطه معنی داری را بین دو متغیر نشان می دهد عبارت دیگر ساختار ngo در تقویت مشارکت تأثیر مستقیم داشته است. چرا که $\chi^2=95/72$ و با درجه آزادی ۴ و $sig=000$.
۷ کرامرز = ۰/۴۲.

Model Summary

Std. Error The Estimate	Adjusted R Square	R Square	R	Model
۳/۸۰	۰/۳۸۴	۰/۳۶۸	۰/۶۲۲	۱

همچنین میزان هم تغییری معادل ۰/۳۸ است یعنی با افزایش و تقویت ساختار سازمانی، جلب مشارکت اجتماعی نیز افزایش می یابد. همچنین میزان شدت رابطه (ضریب همبستگی) معادل ۰/۶۲ می باشد.

بدین سان که هر چه اصل غیر انتفاعی بودن، غیردولتی بودن، و پرهیز از فعالیتهای سیاسی از جانب سازمانهای غیردولتی بیشتر مراعات گردد، میزان مشارکت اجتماعی شهروندان و در واقع اعضاء

تبیین نقش سازمانهای غیردولتی جوانان به عنوان حاملان اصلی.....۱۶۹

روی به سیر صعودی خواهد داشت. همچنانکه اندیشمندان جامعه مدنی معتقدند تمیز حوزه‌های خصوصی، مدنی و دولت موجب شفافیت عملکرد آنهاست. آنها میان دولت و مردم در شکل توسعه ای یا میان حامیان و گروههای هدف در شکل سنتی به عنوان یک میانجی یا واسطه عمل میکنند.

پرهیز از فعالیتهای انتفاعی بدین معناست که فعالیتهای سازمان غیردولتی جوانان با هدف کسب منافع مادی انجام نمی شود. فعالیت اعضاء کاملاً داوطلبانه و با هدف دستیابی به اهداف خیرخواهانه اعضاء انجام می گردد. اما این بدان معنا نیست که سازمانهای غیردولتی فعالیتهای درآمدزا انجام نمی دهند بلکه بدان معناست که اعضای سازمان غیردولتی برای تلاش در موضوع اصل فعالیت، سود دریافت نمی دارند و درآمدهای سازمان در راه دستیابی به هدف سازمان و اجرای برنامه‌های آن هزینه می گردد.

ازجانبی استقلال از دولت بدین معناست که سازمانهای غیردولتی باید دارای هویت و شخصیت حقوقی مستقل باشند و در مرحله تأسیس، مدیریت و بودجه، وابستگی به دولت و نهادهای حکومتی نداشته باشند.

و غیر سیاسی بودن نیز بدان معناست که موضوع فعالیت سازمانهای غیردولتی در کلیه زمینه ها، غیرسیاسی می باشد، فعالیت سیاسی هرگونه فعالیت است که شامل موارد مندرج در قانون احزاب مصوب ۱۳۶۰/۶/۷ مجلس شورای اسلامی می باشد. براین اساس برگزاری هرگونه برنامه از قبیل سخنرانی، اجتماعات، راهپیمایی‌ها، برنامه های تبلیغاتی، صدور بیانیه و... به نام تشکل مبنی بر اعلام حمایت از اشخاص حقیقی و حقوقی یا اقدام در جهت عضویت یا فعالیت در نهادهای قدرت و حکومتی فعالیت سیاسی محسوب می گردد.

پذیرش نقشهای جدید و فعالیت در حوزه‌های اجرایی، هم این سازمانها را به نهادهای تأثیرگذار و تعیین کننده تبدیل می کند و هم از نقش متمرکز دولت می کاهد.

در این تحقیق به زعم پاسخگویان، اصل پرهیز از فعالیتهای سیاسی و انتفاعی در حد متوسط به بالا رعایت شده است و همین امر مشارکت بالای اعضا را در پی داشته است

فرضیه دوم: بین اهداف و عملکرد سازمانی و شفاف سازی و پاسخگویی در سازمانهای غیردولتی رابطه معناداری وجود دارد.

Chi-Square test

Asymp. Sing.	df	value	
۰/۰۰۰	۴	۶۹/۳	Pearson Chi- Square

آزمون فرضیه بین دو متغیر رابطه معناداری را نشان می‌دهد چرا که χ^2 بدست آمده با درجه آزادی ۴ برابر با ۶۹/۳ می‌باشد و $\text{sig}=000$. V کرامرز = ۰/۳۶ .

Model Summary

Std. Error The Estimate	Adjusted R Square	R Square	R	Model
۳/۷۸	۰/۳۰۸	۰/۳۱	۰/۵۵۷	۱

همچنین میزان هم‌تغییری معادل ۰/۳۱ است با افزایش یک واحد عملکرد سازمانی ۰/۳۱ شاخص شفاف‌سازی و پاسخگویی افزایش می‌یابد. شدت همبستگی بین دو متغیر معادل ۰/۵۵ می‌باشد. در تحلیل شفاف‌سازی و اطلاع‌رسانی سازمانهای غیردولتی و استفاده از ابزارهایی نظیر؛ نشریات بروشور، شرکت در همایشها، نمایشگاهها تبادل اطلاعات و مشاوره با سازمانهای دولتی و غیردولتی دیگر باید گفت که یک سازمان غیردولتی موفق با معرفی اقدامات خود و شناساندن سازمان، زمینه‌ساز ایجاد آگاهی در مردم و جلب مشارکت شهروندان در فعالیتهای اجتماعی خواهد بود. بدین ترتیب که رابطه معناداری میان میزان اطلاع‌رسانی و پاسخگویی سازمان مانند استفاده از نشریات، اطلاعات و مشاوره با سازمانهای دیگر و برگزاری همایشها و نمایشگاهها با اهداف عملکرد سازمان وجود دارد یک سازمان غیردولتی برای موفقیت بیشتر نیازمند ایجاد یک شبکه ارتباطی با سایر سازمانهای دولتی و غیردولتی است تا با هماهنگی با آنها و بهره‌مندی از تجارب یکدیگر و مشاوره و تبادل اطلاعات، هر چه بهتر به اهداف سازمانی خود نایل آید. سازمانهای غیردولتی جهت معرفی و انعکاس عملکرد و اقدامات خود و شناساندن سازمان و همچنین جهت آگاه‌سازی مردم و ترغیب آنان به زندگی انجمنی و مشارکتی، ناچار از تدوین و انتشار نشریات، بروشورها و بهره‌مندی از وسایل ارتباط جمعی و همچنین برگزاری همایش و نمایشگاهها هستند.

تبیین نقش سازمانهای غیردولتی جوانان به عنوان حاملان اصلی.....۱۷۱

فرضیه سوم: بین اهداف و عملکرد سازمانی و شاخص یکپارچگی گروهی رابطه معناداری وجود دارد.

Chi- Square test

Asymp.Sing.	df	value	
۰/۰۰۰	۴	۱۲۰/۸	Pearson Chi- Square

آزمون فرضیه بین دو متغیر رابطه معنی داری را نشان می دهد چرا که $\chi^2=120/8$ ، با درجه آزادی ۴ و $v. sig=000$ کرامرز=۰/۴۸

Model Summary

Std.Error The Estimate	Adjusted R Square	R Square	R	Model
۳/۶۶	/۳۵	۰/۳۵	۰/۵۹	۱

همچنین میزان هم تغییری معادل ۰/۳۵ است یعنی با بالا رفتن یک واحد شاخص عملکرد سازمانی ۰/۳۵ شاخص یکپارچگی گروهی افزایش می یابد. همچنین شدت همبستگی معادل ۰/۹۵ است. در گویه های مربوط به سنجش میزان یکپارچگی گروهی؛ بحث و گفتگو در سازمان، ارائه طرحها از سوی داوطلبین و انجام طرحها و پروژه ها توسط اعضا، پاسخگویان عملکرد سازمان خود را به مقدار زیاد ارزیابی کرده اند.

نتیجه گیری

مطابق نظریه سرمایه اجتماعی (کلمن، پاتنام، فوکویاما) هر چه ساختار سازمانی افقی تر باشد موفقیت نهادی آن در اجتماع بیشتر است. عضویت در گروههای دارای نظم افقی مانند باشگاههای ورزشی، انجمنهای کمک متقابل، تعاونیها، انجمنهای فرهنگی و اتحادیههای داوطلبانه ارتباط مثبتی را منعکس می سازد. شبکه عمودی یا سلسله مراتبی فاقد توان برقراری اعتماد و همکاری اجتماعی است. شبکههای افقی تقویت اعتماد و همکاری درون گروهی را سبب می شود، و تعیین اهداف در آنها بر اساس تعامل و اشتراک فکر در میان اعضایی که روابط افقی با یکدیگر دارند صورت می گیرد.

نتایج بدست آمده از سازمانهای مورد مطالعه بیانگر این مطلب است که اکثر طرحها و پروژهها توسط داوطلبین و اعضای سازمان انجام می شود و فعالیتهای سازمان با مشارکت و مسئولیت پذیری اعضا تکوین می یابد و هر عضو خود را در اهداف و برنامه های آن سهیم و مسئول می داند.

همچنین سازمانهای مورد مطالعه جهت دستیابی به اهداف خود در سازمان به بحث و گفتگو می پردازند

پیشنهادها

با توجه به یافته های تحقیق و برای اینکه در ایران سازمانهای غیردولتی بیشتری در راستای اهداف انقلاب اسلامی شکل گرفته و بتوانند فعالیتهای خود را در سطوح بین المللی تنظیم کرده و گسترش دهند و برای اینکه سازمانهای غیردولتی ایران محور فعالیتهای سازمانهای غیردولتی منطقه ای و جهانی شوند و به سایر ملل نیز در این زمینه یاری رسانند، مناسب است اقدامات گسترده ای در زمینه های مختلف صورت پذیرد. در این ارتباط پیشنهادهای به شرح ذیل ارائه می گردد:

پیشنهاد به مسئولین

۱. به دلایل زیر دولت می بایست جهت رشد و توسعه سازمانهای غیردولتی در حیطه موضوعات اسلامی، اجتماعی، فرهنگی و حقوق بشری تمهیدات لازم را فراهم نماید.
 - سازمانهای غیردولتی به عنوان سرمایه های اجتماعی موجب تقویت پیوندهای ملی خواهند بود،
 - سازمانهای غیردولتی با ایجاد گروههای انسانی کارآمد، تفهیم گر و متقاضی حقوق شهروندی از سوی مردم از دولت می باشند.
 - سازمانهای غیردولتی مرزهای تمایز وظایف دولت از نهادهای دیگر را تبیین می کنند و بخشی از تصدی گری دولت را کاهش می دهند.
 - سازمانهای غیردولتی موجب کاهش ضریب هرز رفتن انرژیها و یکپارچه سازی توان اجتماعی میشوند.
۲. تغذیه مستمر اطلاعاتی از جمله برگزاری دوره های آموزشی موقت به منظور آشنا نمودن سازمانهای غیردولتی با تحولات و موضوعات مهم بین المللی جهت به روز نمودن آنها از نظر اطلاعاتی و آشنا ساختن اینگونه نهادها با مفاد و دستور کار نشست های مهم بین المللی اعم از کنفرانس های جهانی و جلسات ارگانهای تابعه سازمان ملل.
۳. فراهم نمودن اطلاعات و بذل مساعدت جهت تسهیل حضور و مشارکت رسمی سازمانهای غیردولتی در گردهماییهای بین المللی از طریق ؛
 - دریافت مقام مشورتی نزد اکوسوک.
 - پیوستن به لیست سازمانهای غیردولتی که در ارتباط با اداره اطلاعات عمومی سازمان ملل (DPI) عنوان وابسته را اخذ نموده و مستمراً اطلاعات و مشاوره های تخصصی پیرامون سازمان ملل دریافت می دارند.
 - تسهیل برقراری ارتباط با همتایان بین المللی در مناطق مختلف جهان.

تبیین نقش سازمانهای غیردولتی جوانان به عنوان حاملان اصلی.....۱۷۳

- برخورداری سازمانهای غیردولتی از منابع مالی، کمکهای فنی_ تخصصی، خدمات مشورتی مستقل سازمان ملل متحد و کارگزاریهای تخصصی آن و همچنین سازمانهای منطقه ای، از جمله چگونگی برخورداری سازمانهای غیردولتی داخلی از خدمات مشورتی و کمکهای فنی دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر و همچنین دفتر ارتباطی سازمانهای غیردولتی.

۴. تقویت و ایجاد دروس و مطالعات دانشگاهی در ارتباط با سازمانهای غیردولتی، بویژه در رشته های علوم سیاسی، روابط بین الملل، حقوق و جامعه شناسی و ترغیب دانشجویان به انتخاب پایان نامه های تحصیلی در ارتباط با سازمانهای غیردولتی.

۵. حمایت از تألیف کتب و انتشاراتی که اطلاعات مورد نیاز مردم و سازمانهای غیردولتی را تأمین می نماید.

۶. با توجه به توان تخصصی موجود در سازمانهای غیردولتی، دستگاههای اجرایی ذیربط امکان بهره گیری از تخصص و توان سازمانهای غیردولتی را در دستگاههای خود فراهم نمایند.

۷. ایجاد مراکزی خاص مثل "مرکز خدمات مشاوره ای سازمانهای غیردولتی" و ارائه خدماتی از قبیل:

- ایجاد کتابخانه تخصصی، دفتر مطبوعاتی. انتشار نشریات و بولتن های اطلاع رسانی تخصصی.

- بانک اطلاعات ملی و جهانی و بایگانی مجهز و متصل به اینترنت.

۸. ایجاد تسهیلات برای تأسیس دفتر نمایندگی سازمانهای غیردولتی ایران در مقر سازمانهای بین المللی (نیویورک، ژنو، پاریس، وین و لندن)

۹. ضرورت برگزاری همایشها و کارگاههای آموزشی جهت آشنایی مردم و مسئولین با فعالیت سازمانهای غیردولتی.

۱۰. ضرورت برگزاری همایشها و کارگاههای آموزشی به منظور ارتقاء فعالیت سازمانهای غیردولتی.

۱۱. شناسایی و بسیج منابع مالی، انسانی و سازمانی با ماهیت داوطلبانه غیردولتی یا نیمه دولتی، جهت کمک به سازمانهای غیردولتی در سطح ملی و بین المللی و عدم وابستگی مالی به دولت.

پیشنهاد به سازمانهای غیردولتی

- تلاش در جهت تشکیل و تقویت شبکه های ارتباطی تخصصی.

- با توجه به فقر تئوریک و ناتوانی در تهیه برنامه های مدون در سازمانهای غیردولتی، سعی شود با آموزش و توانمند سازی اعضا، امکان دستیابی به منابع اطلاعاتی و استفاده از آنها را برای اعضا فراهم نمود.

- با توجه به اینکه یکی از مشکلات سازمانهای غیردولتی تأمین منابع مالی می باشد، پیشنهاد می شود سازمانهای غیردولتی از طریق فروش محصولات خود، بازاریابی اجتماعی (Marketing)، جذب داورها و اسپانسرهای مالی و... روشهای منجر به خودکفایی سازمان را شناسایی و توسعه دهند.

پی نوشت ها

1-sociology of development	4-Transparency responsibility
2-sustainable Development	5-organization
3-Non Governmental Organization	6-Integration

منابع

۱. آگ برن و نیم کوف (۱۳۸۰). **زمینه جامعه شناسی**. ترجمه امیر حسین آریان پور. چاپ سیزدهم. تهران: انتشارات نگاه.
۲. الوانی، سید مهدی؛ و شیروانی، علیرضا (۱۳۸۳). " سرمایه اجتماعی اصل محوری توسعه". **ماهنامه تدبیر**. سال پانزدهم، شماره ۱۴۷.
۳. ایمانی جاجرمی، حسین (۱۳۸۰). " سرمایه اجتماعی و مدیریت شهری". **فصلنامه مدیریت شهری**، شماره ۷.
۴. ایمانی جاجرمی، حسین (۱۳۸۱). " فرهنگ مدنی، سرمایه اجتماعی و نقش سازمانهای غیردولتی". **فصلنامه فرهنگ عمومی**. شماره ۳۱.
۵. کلمن، جیمز (۱۳۷۷). **بنیادهای نظریه اجتماعی**. ترجمه منوچهر صبوری. تهران: نشر نی.
۶. فوکویاما، فرانسیس (۱۳۷۹). **پایان نظم**. ترجمه غلامعباس توسلی. تهران: انتشارات جامعه ایرانیان.
۷. جلیل ایران محبوب؛ و وحید صالحی (بی تا). " سرمایه اجتماعی و تاثیر آن بر رفاه خانواده در جوامع روس (مطالعه موردی: روستاهای بخش حسن آباد شهرستان اقلید)". انجمن جامعه شناسان بدون مرز.
۸. ماجدی، سید مسعود (۱۳۸۳). " سرمایه اجتماعی، عوامل موثر بر شکل گیری آن، نتایج و دستاوردهای آن در نقاط روستایی استان فارس". طرح پیشنهادی رساله دکتری، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه شیراز.
9. Protest [... et al] (1998). " A Social Capital Theory of Career Success". **Academy of Management Journal**, Vol.44. No2.
10. Wall et al (1998). **Social Capital Theory and Research**. New York: Aldine De Gruyter,
11. Word Bank, (2000). What Is Social Capital? From: - [http:// www.World bank.org/poverty/capital/whastc.htm](http://www.Worldbank.org/poverty/capital/whastc.htm)
12. Fukuyama Francis: Social Capital and Civil Society (The Institute of Public Policy George University, October 1, 1999).
13. Putnam, R. (2000). "Bowling Alone: The collapse and Revival of American Community". New York: Simon & Schuster, ____